

Bambini in Europa
Børn i Europa
Children in Europe
Enfants d'Europe
Infância a Europa
Infancia en Europa
Kinder in Europa
Kinderen in Europa

Kinderopvang*

De ontwikkeling van een Europese aanpak

Een discussietekst van *Kinderen in Europa*

Vandaag wordt in heel Europa de behoefte aan kinderopvangvoorzieningen erkend. Internationale organisaties, zoals de Europese Unie, verschillende regeringsniveaus, sociale partners, NGO's en heel wat ouders, ondersteunen dit. Maar om welke voorzieningen gaat het precies? Op welke principes moeten ze gebaseerd zijn? Is het alleen een zaak van de lidstaten op nationaal en lokaal niveau? Moet er meer gedaan worden op het Europese niveau? Zo ja, welke acties moeten er dan worden ondernomen? Is er behoefte aan een Europese aanpak? Deze vragen komen in deze discussietekst aan bod.

Kinderen in Europa is een netwerk van 11 nationale tijdschriften, die de handen in elkaar hebben geslagen om één uniek tijdschrift te maken. Het is uniek omdat het in 11 Europese landen verschijnt, in 10 Europese talen.

Kinderen in Europa heeft het over voorzieningen voor jonge kinderen en hun familie; het is een publicatie voor alle mensen en organisaties die met kinderopvang en de leefwereld van kinderen, in aanraking komen.

De doelstelling van **Kinderen in Europa** is onder andere het oprichten van een forum – een 'Europese ruimte' – om ideeën uit te wisselen. Daar horen ook praktijkvoorbeelden en informatie bij, die bijdragen tot de ontwikkeling van één beleid en één praktijk op Europees én nationaal niveau.

Deze discussietekst, die is voorbereid door de redactieraad van **Kinderen in Europa**, is bedoeld om een democratische dialoog te stimuleren over een Europees kinderopvangbeleid en de behoefte aan een Europese aanpak binnen kinderopvangvoorzieningen te toetsen, om zo de ontwikkeling van een Europese politiek voor jonge kinderen te ondersteunen.

Namens de participanten:

Bambini, Italië

BØRN & UNGE, Denemarken

Betrifft Kinder, Duitsland

Cadernos de Educação de Infância, Portugal

Children in Scotland, Verenigd Koninkrijk en Ierland

Grandir à Bruxelles, België

Infância, Spain and Infancia, Catalonië

Kinderen in Europa, VBJK (Vlaanderen) en Childcare International (CCI) (Nederland)

Le Furet, Frankrijk

Läraryförbundet, Zweden

* Jonge kinderen en hun voorschoolse voorzieningen

1. Wat zijn voorzieningen voor jonge kinderen?

Met deze term beschrijft **Kinderen in Europa** een hele reeks voorzieningen voor kinderen die nog niet schoolplichtig zijn. Naargelang de lidstaten varieert dat van 0 tot 4-6-7 jaar. Er zijn heel wat van die voorzieningen in Europa en ze worden op verschillende manieren benoemd. Elke benaming belichaamt een specifieke mix van tradities, waarden en begrippen. Zo kennen we de *école maternelle*, *scuola dell'infanzia*, *kindergarten*, *nursery*, *förskola*, *crèche collectif*, *children's centre*. Als we ook maar één van deze nationale termen kiezen als 'standaardbegrip' voor een aantal Europese voorzieningen, wordt de diversiteit onzichtbaar en nemen de misverstanden toe. Daarom hebben we een eerder abstracte term gekozen: 'voorzieningen voor jonge kinderen'. Die verwijst niet echt naar een bepaald land of een bepaalde traditie.

Welke lading dekt nu de vlag 'voorzieningen voor jonge kinderen'? In de eerste plaats bedoelen we voorzieningen aangeboden door organisaties, voor groepen kinderen die nog niet schoolplichtig zijn. Die organisaties kunnen een gemeentebestuur zijn, een coöperatieve van ouders of een private onderneming. We hebben het hier dus over voorzieningen zoals kinderdagverblijven, crèches, kleuterklassen, de niet-verplichte scholen, kindercentra of gastouderopvang. In het laatste voorbeeld zijn de gastouders verbonden aan of in dienst van een organisatie, netwerk, bureau of gemeentebestuur.

Voorzieningen voor kinderen die schoolplichtig zijn, zijn in deze discussietekst niet opgenomen. **Kinderen in Europa** wil die pas later ter harte nemen. Toch willen we het belang benadrukken van de relatie tussen voorzieningen voor jonge kinderen en de school. Zo willen we vermijden dat één van beide, de andere gaat domineren. In plaats daarvan sluiten we ons aan bij het idee van de OECD in de *Starting Strong* verslagen: een 'sterk en gelijkwaardig partnerschap', zonder dominantie, met ruimte voor dialoog en nieuwe ideeën.

2. De huidige situatie

Kinderen in Europa gelooft dat de zoektocht naar een Europese aanpak voor voorzieningen voor jonge kinderen nodig is, om drie redenen.

A. De Europese Unie deelt de verantwoordelijkheid

Eerst en vooral draagt de Europese Unie de verantwoordelijkheid voor deze voorzieningen en voor het feit dat kinderen er naartoe gaan. Dat gebeurt samen met de nationale, regionale en lokale besturen. Kinderopvang is jarenlang een belangrijk onderdeel geweest van het sociale en economische beleid binnen de EU: het was emancipatie- en arbeidsparticipatiemiddel. De EU heeft vooral aandacht besteed aan kinderopvang voor kinderen van werkende ouders.

In 2002 in Barcelona hebben de regeringen van de lidstaten ingestemd met doelstellingen voor het aantal 'kinderopvangplaatsen'. Voor 35 procent van de kinderen tussen de geboorte en drie jaar en voor 90 procent van de drie- tot zesjarigen moet een toereikend aanbod aan kinderopvangplaatsen beschikbaar zijn. Deze kwantitatieve voorwaarden zijn echter niet gekoppeld aan kwalitatieve voorwaarden. De lidstaten moeten de Barcelona-doelstellingen - in lijn met het nationale aanbod - nastreven.

Kinderen in Europa onderstreept dat het ingeburgerde EU-beleid voor 'meer kinderopvangplaatsen' de facto inhoudt dat de EU verantwoordelijk is voor deze voorzieningen én voor het feit dat kinderen er naartoe gaan.

Op 7 december 2000 heeft de EU - op de bijeenkomst van de Europese Raad in Nice - deze verantwoordelijkheid *bij wet* aanvaard: de voorzitters van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie hebben het Verdrag voor de Fundamentele Rechten van de Europese Unie, goedgekeurd. Artikel 24 van dit verdrag erkent dat 'in alle handelingen ten aanzien van kinderen, of ze door openbare dan wel private instellingen worden genomen, het welzijn van het kind altijd op de eerste plaats komt'.

In juli 2006 verspreidt de Europese Commissie een belangrijke mededeling: '*Naar een EU-strategie voor de Rechten van het Kind*'. De tekst stelt voor om 'een omvangrijke EU-strategie te ontwikkelen die de rechten van kinderen effectief promoot en vrijwaart in het interne en externe beleid van de EU' (2). De tekst bevestigt dat kinderrechten prioriteit zijn voor de EU.

We moeten ook een andere beleidsontwikkeling binnen de EU vermelden. De Unie heeft duidelijk belangstelling getoond voor voorzieningen voor jonge kinderen, net zoals de EU al een tijd het belang onderstreept van 'kinderopvang' en - recenter - de erkenning van kinderrechten. In de recente mededeling '*Efficiëntie en Gelijkwaardigheid in Europese Opvoedings- en Opleidingssystemen*' (SEC (2006) 1096), besluit de EU dat 'voorschoolse opvoeding het meest impact heeft [van alle opvoedingsvormen] wanneer het op het verwezenlijken van ontplooiing en sociale adaptatie van kinderen aankomt'. Verder staat er ook dat 'lidstaten meer zouden moeten investeren in voorschoolse opvang, als effectief middel en basis van het verdere leerproces, zodat vroegtijdige beëindiging van de school beperkt blijft en de gelijkheid van resultaten en algemene vaardigheden, groter wordt' (5).

Deze toenemende interesse in Europees beleid vereist een aanpak binnen de kinderopvang, die verder gaat dan alleen de numerieke streefdoelen voor 'opvangplaatsen'. Deze doelstellingen moeten overeenstemmen met een duidelijke verklaring van de waarden en principes waarop het kinderopvangaanbod gebaseerd moet zijn. Duidelijk rekening houdend met kinderrechten en het welzijn van kinderen. Bovendien moet deze aanpak verder gaan dan alleen de kinderopvang: er moet een inclusief concept groeien van voorzieningen die openstaan voor alle kinderen en families, die opvang bieden in tal van omstandigheden. Het gaat dus zeker om 'kinderopvang', maar net zo goed over opvoeding, gezinsondersteuning, sociale inclusie en democratische praktijk.

Hoewel we de toenemende interesse van de EU in voorzieningen voor jonge kinderen met open armen verwelkomen, blijft **Kinderen in Europa** bezorgd dat de vermelde beleidsdocumenten geen echte grenzen verleggen. De Barcelona-doelstellingen zeggen niets over kinderrechten of voorschoolse opvoeding; het document over rechten refereert niet aan kinderopvang of voorzieningen voor jonge kinderen en de mededeling over opvoeding zwijgt in alle talen over kinderrechten en kinderopvang. Deze discussietekst is gebaseerd op de overtuiging dat deze grenzen verlegd kunnen en moeten worden.

B. Kinderen zijn inwoners van Europa

De tweede reden waarom een Europese aanpak binnen voorziening voor jonge kinderen nodig is, ligt dicht bij de eerste: het gaat om het thema van gelijkwaardigheid. **Kinderen in Europa** vindt dat het specificeren van kwantitatieve beleidsdoelstellingen (zoals die van Barcelona) zonder kwalitatieve doelstellingen, kinderen blootstelt aan ongelijkheid. Kinderen zouden, als inwoners van Europa, bepaalde gelijke rechten en gemeenschappelijke voordelen moeten ervaren. Die moeten op hun beurt onafhankelijk zijn van de plaats waar het kind is geboren.

C. De toegevoegde waarde van een Europese aanpak

Ten derde gelooft **Kinderen in Europa** dat de zoektocht naar een Europese aanpak van wederzijds belang kan zijn voor alle lidstaten. Ze krijgen de kans om voordeel te halen uit gevarieerde en rijke tradities en ervaringen in heel Europa. Een Europese aanpak geeft lidstaten kansen te leren van elkaar en een 'Europese ruimte' te ontwikkelen en te gebruiken voor uitwisseling, dialoog en reflectie.

3. Wat is een 'Europese aanpak'?

Wat bedoelt **Kinderen in Europa** als het over een 'Europese aanpak' spreekt? We suggereren een voorlopige definitie van een evenwicht tussen coherentie en diversiteit. Dit houdt een aantal gemeenschappelijke doelstellingen, principes en verworvenheden in. Maar toch blijft er ook aantal verschillen bestaan, zowel tussen als in de verschillende landen.

Een evenwicht vinden tussen coherentie en diversiteit is een centraal gegeven in heel wat hedendaagse ontwikkelingen binnen de EU en heel wat van haar lidstaten. In het bijzonder diegene die geëvolueerd zijn naar een meer gedecentraliseerd bestuur. Wat moet er in essentie worden vastgelegd, zodat alle burgers dezelfde rechten krijgen? Wat moet er aan de plaatselijke besturen worden overgelaten, zodat de specifieke noden en verlangens van de verschillende gemeenschappen aan bod komen?

Een Europese aanpak betekent niet dat er een gedetailleerde en allesomvattende specificatie moet komen, zodat alle lidstaten evolueren naar een standaardsysteem van Euro-crèches of Euro-kleuterscholen. Het gaat ook niet om een 'slottekst'. Volgens **Kinderen in Europa** is het evenwicht tussen coherentie en diversiteit nooit helemaal af. Daarom spreken we over een 'voorlopige definitie van een evenwicht'. Het is vooral een politiek thema dat permanent onderhevig is aan debat en verandering. Zelfs in die domeinen waar de nood aan 'evenwicht' evident is, blijft er ruimte voor verschillen en interpretatie. We zouden het 'diversiteit-in-coherentie' kunnen noemen. Zo kunnen we bijvoorbeeld stellen dat alle voorzieningen voor jonge kinderen baat zouden hebben bij een curriculum. Maar het bereik, de specificiteit en vorm van dat curriculum kunnen sterk verschillen van land tot land.

Terwijl we proberen een Europese aanpak voor te stellen, betreft **Kinderen in Europa** voorzieningen voor jonge kinderen in een langdurig en breed debat, dat plaats biedt voor grote meningsverschillen. We staan open voor dialoog met hen die het niet eens zijn met het evenwicht dat we voorstellen.

4. Voortbouwen op het verleden: de basis van een Europese aanpak

In deze discussietekst verdedigt *Kinderen in Europa* een Europese aanpak. We stellen tien principes voor die de basis van deze aanpak kunnen vormen. Ze zijn bewust geselecteerd: ze bouwen voort op vroeger werk van politici, beleidsmakers en experts.

De basis die gebruikt is voor deze discussietekst is *Recommendation on Child Care* (92/241/EEC) goedgekeurd op 31 maart 1992 goedgekeurd door de ministerraad, als onderdeel van het Derde Gelijkekansenprogramma van de EU.

Het gaat om een verklaring van gemeenschappelijke politieke principes en doelstellingen, destijds goedgekeurd door de regeringen van de lidstaten, die 'vrouwen en mannen toelaten om de professionele, familiale en pedagogische verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de kinderopvang, te harmoniseren' (artikel 1).

Het stelt een pakket maatregelen voor als: voorzieningen, vakantieregeling, werkplaatsen en andere zaken, die mannen moeten stimuleren meer verantwoordelijkheid voor de kinderen op te nemen.

Net zoals de Barcelona-doelstellingen gebruikt *Recommendation on Child Care* de term 'kinderopvangvoorzieningen'. Daarmee zit het geworteld in een Europees beleid dat vooral met emancipatie en arbeidsparticipatie bezig is. We benadrukken dat deze doelstellingen belangrijk zijn. Maar de *Recommendation* heeft een nog breder en diepgaander perspectief. Het erkent dat het essentieel is om 'het welzijn van kinderen en families te promoten, en te garanderen dat alle noden beantwoord worden'. Het stelt een reeks kwalitatieve principes voor die de ontwikkeling van voorzieningen voor jonge kinderen moeten begeleiden: betaalbaarheid; gelijke bereikbaarheid in de stad en in meer afgelegen gebieden; toegankelijkheid voor kinderen met specifieke zorgbehoeften; een veilige zorg en geborgenheid binnen een pedagogische context; nauwe en responsieve relaties tussen de verschillende voorzieningen, ouders en gemeenschappen; diversiteit en flexibiliteit; brede keuzemogelijkheid voor de ouders en samenhang tussen de verschillende voorzieningen.

Let hier vooral op het naast elkaar bestaan van diversiteit en coherentie – hoewel de *Recommendation* de relatie tussen de twee – niet omschrijft.

De opvolger van deze tekst was 'Quality Targets in Services for Young Children', uitgegeven door het Netwerk Kinderopvang van de Europese Commissie in 1996. Het netwerk was een expertgroep, opgericht met de steun van de Europese Commissie als onderdeel van het gelijkekansenprogramma. Het netwerk leverde een hele reeks studies en verslagen af tussen 1986 en 1996. Toen de Europese Commissie vroeg om 'de criteria vast te leggen voor de definitie van kwaliteit binnen voorzieningen voor jonge kinderen', vertrok het netwerk van de principes die de *Council Recommendation* had vastgelegd. Er werden vervolgens veertig doelstellingen vastgelegd, die de lidstaten moesten zien te bereiken in de komende 10 jaar. Deze verwezenlijking zou een grote stap vooruit betekenen bij de toepassing van de *Recommendation* – hoewel het document benadrukte dat niet alleen de doelstellingen de kwaliteit bepaalden. Daarover bestaat immers 'geen finale of sluitende benadering'. Bovendien zou een verwezenlijking van de doelstellingen een gedeeltelijke en geen volledige toepassing van de *Recommendation* betekenen.

Bij het vastleggen van doelstellingen moest immers ook bepaald worden wat er haalbaar was binnen een bepaalde periode. De doelstellingen werden opgedeeld in negen domeinen: beleid; financiën; niveaus en soorten voorzieningen; opvoeding; arbeidsparticipatie en opleiding binnen het team; milieu en gezondheid; ouders en de gemeenschap en prestaties. Het document onderstreept dat de doelstellingen onderling van elkaar afhangen en één geheel vormen: 'één eruit halen en isoleren kan zinloos en misleidend zijn'.

Hoewel de Europese Commissie ze nooit heeft overgenomen, zijn de *Quality Targets* wijdverspreid, veelbesproken en vaak aangehaald. Het blijft een uniek voorbeeld van een internationale groep in dit werkveld, die een evenwicht tussen coherentie en diversiteit probeert te creëren.

We hebben al gerefereerd aan twee Europese documenten die expliciet verwijzen naar het 'primaire belang' van het welzijn van het kind, bij alle handelingen ten aanzien van kinderen (*Charter of the Fundamental Rights van de Europese Unie*) om zo 'de rechten van het kind te promoten en te vrijwaren binnen het interne beleid van de Europese Unie' (EC Communication, *Towards an EU Strategy on the Rights of the Child*; COM (2006) 367 final). Hoewel geen van beide teksten expliciet spreekt over voorzieningen voor jonge kinderen, beschouwt **Kinderen in Europa** deze documenten als een belangrijk onderdeel van de basis van de nog te bouwen Europese aanpak. Ze bevatten een duidelijke erkenning van de nood om kinderen te erkennen als burgers met rechten.

Kinderen in Europa heeft ook de aandacht gevestigd op drie andere belangrijke documenten, hoewel die niet van de EU afkomstig zijn. De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO, OECD) heeft een erg brede en systematische internationale studie gemaakt van voorzieningen voor jongen kinderen. De studie omhelst 20 lidstaten, waarvan de meeste in Europa gelegen zijn. De twee verslagen van deze thematische analyse van voorzieningen voor jonge kinderen (*Starting Strong*, uitgegeven in 2001, en *Starting Strong II*, uitgegeven in 2006) bevatten niet alleen onschatbare informatie en inzichten, maar ook een aantal sleutelementen voor een succesvol beleid binnen voorzieningen voor jonge kinderen, zoals: een systematische en geïntegreerde aanpak binnen het beleid; een sterk en gelijkwaardig partnerschap tussen voorzieningen voor jonge kinderen en het opvoedingssysteem; een universele benadering van toegankelijkheid; een aanzienlijke openbare investering in voorzieningen en infrastructuur; een participatieve benadering van kwaliteitsverbetering en vertrouwen en een aangepaste opleiding en werkomstandigheden voor alle personeelsleden.

'*For a New Public Education System*' verscheen in 2005 bij de Associació de Mestres Rosa Sensat, een alom bekende Catalaanse organisatie die zich toelegt op de opleiding en professionele ontwikkeling van leerkrachten. Deze verklaring zet een aantal belangrijke principes en begrippen voorop over het doel en de toepassingen van voorzieningen. Ze zijn opgesomd in tien hoofdstukken, en introduceren een zogenaamde 'nieuwe opvoedingsutopie'. De verklaring bestrijkt een breed spectrum en maakt geen onderscheid tussen voorzieningen voor jonge kinderen en scholen voor oudere kinderen en tieners. Daarmee is het belangrijk instrument om de relatie tussen de twee sectoren, onder de loep te nemen.

5. Ons kindbeeld

De voorstellen van ***Kinderen in Europa*** voor een Europese aanpak binnen voorzieningen voor jonge kinderen, bouwen voort op eerdere Europese inspanningen, zoals we hierboven al aangaven. Maar ze bouwen ook verder op ons antwoord op een van de meest fundamentele vragen: wat is ons kindbeeld? De vraag is fundamenteel omdat de discussie over voorzieningen voor jonge kinderen begint bij de kinderen zelf. Als we de vraag stellen, erkennen we dat er heel wat kindbeelden en –benaderingen bestaan. Het antwoord is dus een politieke en ethische keuze, een keuze die essentieel is voor het beleid, de voorzieningen en de praktijk. Ze biedt een reeks waarden aan die kunnen dienen als referentiepunten in de volgende principes.

Het beeld dat we van kinderen hebben, sluit aan bij de visie van Malaguzzi, Korszack, Dewey, Grundvig, Pikler en Vygotsky. Als sleutelfiguur binnen het werkveld van de opvangvoorzieningen voor jonge kinderen heeft hij het over 'het rijke kind'. Het is een kind dat geboren wordt met veel potentieel en dat zich in honderd talen kan uitdrukken. Het is een actieve leerling, die op zoek gaat naar de betekenis van de wereld, vanaf zijn geboorte; iemand die mee kennis, cultuur en waarden helpt ontwikkelen; een kind dat kan leven, leren, luisteren en communiceren in relatie met anderen; het complete kind, het kind met lichaam, geest, emoties, creativiteit, achtergrond en sociale identiteit; een individu wiens individualiteit en autonomie afhangen van onderlinge afhankelijkheid en dat behoefte heeft aan verbondenheid met andere kinderen en volwassenen. Het is een burger met een plek in de maatschappij, iemand met rechten die de gemeenschap moet respecteren en ondersteunen.

Wij geloven dat het kind een belangrijke plaats inneemt in de publieke context van de maatschappij, en in de private context van de familie. De familie is essentieel voor het welzijn en de ontwikkeling van het kind, opdat het zich geliefd, gewaardeerd en gekoesterd voelt en voor de ontwikkeling van zijn persoonlijke identiteit, cultuur en waarden. De familie is een diverse plek. Die diversiteit moeten we respecteren en beschouwen als een fundamenteel gegeven in de Europese maatschappij. Net zoals het kind, leeft een familie niet in isolement: ze is een deel van de maatschappij en heeft er een unieke relatie mee. De familie speelt een cruciale rol bij het grootbrengen van een kind. Heel wat andere krachten bemiddelen bij die rol: er zijn de steun en het respect vanuit de samenleving, de invloed van almaar machtiger wordende media en informatietechnologieën en nog heel veel andere elementen.

Samengevat kunnen we zeggen dat de familie een privaat domein vormt tijdens de kindertijd, maar dat dit domein is ingebed in het publieke domein. Het is de eerste noch de laatste opvoeder, maar een onderdeel van een complex netwerk van opvoedkundige relaties, waarbinnen het kind een plaats inneemt.

Dit kind vereist en verdient een voorziening met een holistische benadering, die veronderstelt dat zorg en opvoeding, rede en emotie, lichaam en geest niet gescheiden kunnen worden. Die potentieel heeft en een eindeloze waaier aan mogelijkheden – zowel cultureel, taalkundig, sociaal, esthetisch, ethisch, politiek als economisch – en die een ontmoetingsplek is voor kinderen en volwassenen in de sociale, culturele en politieke betekenis van het woord. Deze voorziening beschouwen we als een publieke instelling, een forum en een ruimte voor kinderen, een plek waar ontmoetingen plaatsvinden en relaties groeien, waar kinderen en volwassenen elkaar tegenkomen en zich voor dingen inzetten, waar ze kunnen overleggen, luisteren en discussiëren om van gedachten te wisselen. Het is een plaats van ethische en politieke praxis, een plaats voor onderzoek en creativiteit, vredevol samenleven en plezier, kritische gedachten en emancipatie.

Het is een plaats waar individualiteit en autonomie gevormd worden, maar ook waar de onderlinge afhankelijkheid en solidariteit versterkt worden. Zonder deze elementen zijn individualiteit en autonomie immers niet mogelijk. Ten slotte is dat een recht van elke burger, vanaf de geboorte.

Deze benadering van voorzieningen voor jonge kinderen staat in schril contrast met het aanbod dat tegenwoordig steeds vaker voorkomt in Europa: voorzieningen die als producenten van gedefinieerde diensten als 'Kinderopvang' en 'Voor- en Vroegschoolse Educatie' (VVE) met elkaar strijden om ouders/klanten op de markt; en voorzieningen als plaatsen waar kinderen worden aangestuurd door technieken toe te passen die gericht zijn op een efficiënte productie van vooraf vastgelegde resultaten.

6. Voorstel voor een Europese aanpak binnen voorzieningen voor jonge kinderen.

Nu we deze verklaring van waarden hebben gemaakt op basis van ons kindbeeld, stelt **Kinderen in Europa** tien principes voor. Ze dienen als basis voor een Europese aanpak binnen voorzieningen voor jonge kinderen. We bieden ze aan met een open geest en met het oog op een democratische dialoog.

Toch blijft het doel om een gemeenschappelijke basis te zoeken die alle jonge kinderen in Europa dezelfde rechten op voorzieningen biedt. Het is een dringende missie, omdat almaar meer kinderen van deze voorzieningen gebruik maken.

We erkennen ook dat de voorzieningen die hier aan bod komen slechts een deel van een groter netwerk van voorzieningen en beleidsvormen zijn. Die zijn essentieel om een goede kindertijd te garanderen, om ouderschap te ondersteunen en ongelijkheid, uitsluiting en onrechtvaardigheid te vermijden.

Deze principes zouden als streefdoelen beschouwd moeten worden. In heel wat situaties zullen ze geleidelijk aan toegepast worden, in plaats van direct. Deze toepassingsperiode zal het onderwerp van een nieuw debat vormen. **Kinderen in Europa** denkt dat deze 'ingreep' haalbaar is tegen 2020.

Principes

1. Toegankelijkheid: een recht voor alle kinderen

Toegankelijkheid is een recht van alle kinderen. Ze moeten het recht krijgen op een plaats binnen voorzieningen voor jonge kinderen, zonder rekening te houden met: welke handicap of specifieke zorgbehoeften dan ook; waar ze wonen; het inkomen van het gezin of andere omstandigheden, ook of de ouders al dan niet aan het werk zijn. Dit recht voor kinderen is geen alternatief voor bevallings- of ouderschapsverlof: daar hebben alle Europese ouders al recht op. Beide formules zijn nodig en waardevol voor kinderen en ouders.

2. Betaalbaarheid: een gratis voorziening

Aangezien voorzieningen voor jonge kinderen een recht én een publieke verantwoordelijkheid zijn, zouden ze gratis moeten worden aangeboden. Dit principe is al van kracht in verschillende landen waar het gaat om de leeftijd van 3 tot 6 jaar en zou doorgetrokken moeten worden naar kinderen van 0 – 3 jaar. De financiering van deze voorzieningen zou uit de belastingen moeten komen. OECD besluit in *Starting Strong II* dat de rechtstreekse financiering van deze voorzieningen meer voordelen biedt dan indirecte financiering via subsidies aan de ouders.

3. Pedagogische benadering: holistisch en meervoudig

De voorzieningen moeten we beschouwen als publieke instellingen, ontmoetingsplaatsen waar de relatie tussen kinderen en volwassenen groeit. Ze zouden een holistische en meervoudige benadering van kinderen moeten garanderen, die de vele mogelijkheden van deze voorzieningen erkennen, net als de diversiteit van kinderen en families. Ze moeten geborgenheid en zorg bieden; ze moeten met een zorgethiek werken die gereflecteerd wordt in allerhande activiteiten en relaties. Maar de zorgvoorziening moet in een bredere context geplaatst worden, als een integraal en onafscheidelijk deel van de opvoeding van kinderen. Een brede doelstelling die het belang van ruimte en spel in het leven van de kinderen erkent en ook leerprocessen, sociale relaties, ethiek, esthetiek, emotioneel en fysiek welzijn omhelst. Kortom: opvoeding in de breedste zin van het woord. Bovendien zouden de voorzieningen, naast de bestaande en erkende mogelijkheden, ook open moeten staan voor nieuwe en onverwachte doelstellingen en rollen, en voor resultaten die je niet op voorhand kan inschatten. De resultaten doen er wel degelijk toe, maar niet alleen als je ze op voorhand kunt voorspellen. De vraag die we aan elke voorziening moeten stellen is niet: 'zijn doelstellingen a, b en c bereikt?', maar: 'wat is er bereikt?'

4. Participatie: een essentiële waarde

Voorzieningen voor jonge kinderen moeten participatie als een essentiële waarde integreren in hun werk, als een uiting van democratie en een manier om sociale uitsluiting te bestrijden. Participatie vereist pedagogisch werk, dat de ontwikkeling en het grootbrengen van elk kind ondersteunt. Participatie betekent de inclusie van een hele gemeenschap: alle jonge kinderen en volwassenen, met inbegrip van ouders, alle medewerkers in de kinderopvang en andere burgers.

Participatie laat al deze groepen toe om bij te dragen aan de opbouw van een gemeenschappelijk project en aan elk aspect van het leven binnen de voorziening – ook de algemene ondersteuning, betrokkenheid bij het management, beslissingen en een evaluatie.

5. Coherentie: een raamwerk ter ondersteuning van een gemeenschappelijke aanpak

Alle voorzieningen zouden binnen een eenvormig en coherent beleid moeten werken, dat een gemeenschappelijke aanpak en gelijke voorwaarden biedt binnen voorzieningen voor jonge kinderen. Dit geldt zeker op een aantal essentiële domeinen, waar coherentie een sleutelbegrip is. Deze domeinen, die het raamwerk ondersteunen, zijn: toegankelijkheid; betaalbaarheid; pedagogische benadering; een curriculum; participatie; evaluatie; minimale voorwaarden omtrent omgeving en personeel, met inbegrip van de kwalificatie en werkomstandigheden van het personeel en een ondersteunende infrastructuur.

Het uitwerken en toepassen van dit ene coherente beleid en raamwerk in voorzieningen voor jonge kinderen tussen 0 en 6 jaar, zal makkelijker verlopen wanneer één departement op alle regeringsniveaus verantwoordelijk is voor al deze voorzieningen.

6. Diversiteit en keuze: voorwaarden voor democratie

Alle voorzieningen voor jonge kinderen moeten diversiteit in al haar opzichten en vormen erkennen, respecteren en positief evalueren, als een fundamenteel (waarde)onderdeel van de Europese cultuur. Ze moeten diversiteit in taal, afkomst, geloof, gender, seksuele geaardheid en beperking ondersteunen, en stereotypen en discriminatie tegengaan.

Dit moet blijken uit een open houding naar kinderen en families, in hun dagelijkse praktijk en de samenstelling van het team. Dat moet de diversiteit van de plaatselijke gemeenschap weerspiegelen en uit ten minste 20 procent mannelijke medewerkers bestaan. Opvangvoorzieningen moeten gestimuleerd worden om verschillende modellen te verkennen en uit te testen, in theorie en in de praktijk, om het heersende praktijk ter discussie te stellen en nieuwe manieren van denken en werken te creëren.

Voorzieningen moeten plaats vinden waar diversiteit zich niet alleen 'vermenigvuldigt' maar ook ontstaat, door het samen bouwen van nieuwe en andere kennisvormen, waarden en identiteiten met alle betrokkenen, ouders en kinderen.

Erkenning, respect en de waardering van diversiteit – van mensen, de praktijk en de perspectieven – en van de keuze om samen te beslissen (*de democratische uitoefening van de keuze*) zijn voorwaarden voor democratie in voorzieningen voor jonge kinderen. Het is nog een van de waarden die alle aspecten van deze voorzieningen moet verstevigen.

Ouders en kinderen moeten enige keuze moeten hebben tussen de voorzieningen waar ze terecht kunnen. Maar deze individuele uitoefening van keuze is slechts één betekenis van 'keuze' en is een van de vele waarden, en hoeft geen prioriteit te krijgen op andere waarden.

7. Evaluatie: participatief, democratisch en transparant

Evaluatie moet een permanent, participatief en democratisch proces zijn. Het moet openstaan voor alle burgers, kinderen en ouders en hen de gelegenheid bieden om concrete zaken te bespreken en verantwoordelijkheid te nemen bij het vellen van een waardeoordeel over andere burgers, anders dan zich te verschuilen achter zogenaamde wetenschappelijke objectiviteit die de evaluaties van experts bieden. Dit vereist methoden zoals pedagogische documentatie die de praktijk zichtbaar en transparant maakt, en tot voorwerp van reflectie, dialoog, interpretatie en waardeoordelen. Desondanks blijft er ruimte voor onverwachte resultaten.

8. Werk evalueren: een taak bij 0- tot 6-jarigen

Ons beeld van voorzieningen voor jonge kinderen, en de principes die we hierboven hebben uitgezet, vereist een medewerker die de kwalificaties heeft om pedagogisch om te gaan met kinderen van 0 tot 6 jaar. Hij/zij moet ook met hun families en de gemeenschap kunnen werken. Dit is een complexe, veeleisende en belangrijke taak. De medewerker mag verscheidene achtergronden hebben: hij/zij mag een pedagoog zijn, een leerkracht, een kunstenaar. Maar alle medewerkers moeten in zekere zin dezelfde competenties hebben: kritisch kunnen denken, kunnen oordelen in een bepaalde context, kunnen werken met individuen en groepen, grenzen kunnen verleggen, kunnen luisteren, communiceren en democratisch kunnen werken. Alle medewerkers moeten de gelijken zijn van leerkrachten in het verplichte onderwijs op het vlak van initiële kwalificatie, permanente professionele ontwikkeling (voortdurende opleiding), loon en andere arbeidsvoorwaarden. Niet alle medewerkers in voorzieningen hoeven aan deze eisen te voldoen, echter bij voorkeur wel aan de meeste.

9. Voorzieningen voor jonge kinderen en schoolplicht: een sterk en gelijkwaardig partnerschap

Voorzieningen voor jonge kinderen en scholen moeten samen werken aan wat de OECD 'een sterk en gelijkwaardig partnerschap' noemt: beide moeten op dezelfde manier deel uitmaken van het opleidingsstelsel.

Dit partnerschap is bij voorkeur gebaseerd op een gedeeld begrip van het kindbeeld, voorzieningen voor jonge kinderen en opvoeding. Opvoeding is in deze context een proces van kennisverwerving, waarden en identiteit, die in hoofdzaak draait om emancipatie en de ontwikkeling van gezonde, competente en moreel bewuste mensen. Het geheel mag niet afhangen van academische onderwerpen, maar van domeinen die belangrijk zijn voor persoonlijke ontplooiing, een democratische samenleving en een duurzame omgeving: communicatie; cultuur; wetenschap en technologie; gezondheid, het leefmilieu en duurzame ontwikkeling; democratie en burgerschap; creativiteit en uniciteit en zorg.

Onderwijs en voorzieningen voor jonge kinderen kunnen nog heel veel leren van elkaar. Pedagogische 'ontmoetingsplaatsen' zijn nodig, zodat beide voorzieningen met elkaar in contact kunnen komen en bouwen aan nieuwe waarden en een nieuwe praktijk, die beide toelaat om educatie in de breedste zin van het woord aan te bieden. Ze erkennen tegelijkertijd dat de enge academische benadering van kennisverwerving, niet het enige of noodzakelijke doel van educatie is.

Er is een aantal voorwaarden die een 'sterk en gelijkwaardig partnerschap' kunnen promoten, met inbegrip van een gevestigde opvangsector, die vol zelfvertrouwen is. Dit is waarschijnlijk makkelijker te realiseren wanneer kinderen pas vanaf zes jaar naar de basisschool moeten.

10. Internationaal partnerschap: leren met andere landen

Europa heeft een rijke erfenis van vernieuwende en democratische theorie en praktijk in voorzieningen voor jonge kinderen. Die worden vandaag verder uitgebouwd in lokale (en weinig nationale) initiatieven; sommige daarvan zijn het levende bewijs van de principes die we hier hebben aangekaart. Op hetzelfde moment staat Europa oog in oog met krachten die onze erfenis en huidige ervaringen bedreigen en ze vervangen door een verarmd en gestandaardiseerd alternatief, een marktbenadering die vereng en versplintert en die vooral instrumenteel is. Om tegengewicht te bieden aan deze benadering van voorzieningenvoor jonge kinderen en om deze te confronteren met een alternatieve Europese benadering, is het belangrijk om de samenwerking in Europa uit te bouwen, te verdiepen en de deelnemers op alle niveaus erbij te betrekken.

We vertrekken niet vanaf nul: **Kinderen in Europa** is slechts één van de vele partnerschappen en netwerken die al bestaan. We moeten meer internationale ruimtes creëren, Europese ontmoetingsplaatsen, waar er plaats is voor dialoog, reflectie en gelegenheid om de grenzen over te steken om nieuwe perspectieven te ontdekken. Waar de praktijk (op alle niveaus, ook het beleidsniveau) zichtbaar kan worden gemaakt en kritisch besproken kan worden en waar we kunnen leren van elkaar, om samen nieuwe kennis op te bouwen. De uitwisseling van medewerkers uit verschillende landen zou in deze context verder moeten worden uitgebouwd, op korte en op lange termijn.